

De Ijskelder van baron De Smeth

Jos Diender
Joop Morsink

Ijskelder in park Sonsbeek

In het Arnhemse stadspark Sonsbeek, naast de *Koude Vijver* in de *Engelse Berg*, bevinden zich de restanten van een bijna 200 jaar oude *ijskelder*. Deze bijzondere kelder werd omstreeks 1812 gebouwd in opdracht van de toenmalige eigenaar van het landgoed Sonsbeek, *Theodorus baron de Smeth*.

Sonsbeek is een van de topstukken van Arnhem. De combinatie van natuur en cultuur maakt het tot één van de meest geroemde parken van Nederland. De Witte Villa, de uitgestrekte weiden, de waterval, de monumenten, de verrassende doorkijkjes, het zijn allemaal elementen die Sonsbeek tot een uniek park maken.

En zoals het topstukken betaamt, kent Sonsbeek ook haar verrassende, onverwachte kanten. De ijskelder van baron

De Smeth is er daar één van. Deze vroegere eigenaar van het landgoed Sonsbeek beschikte 200 jaar geleden al over een voorloper van onze koelkast. De ijskelder in Sonsbeek is uniek vanwege de vorm en is in zodanige staat dat hij in oorspronkelijke staat opgeknapt kan worden. Onder de grond in park Sonsbeek, houdt zich een bijzonder historisch monument schuil! Restauratie van de ijskelder past uitstekend in de monumentale traditie van park Sonsbeek. Ik ben daarom erg blij dat de Vereniging Vrienden van Sons-

beek het initiatief genomen heeft om te komen tot het opknappen én openstellen van deze bijzondere plek. Dit informatieve boekje zal daar zeker aan bijdragen. Ik wens u veel leesplezier en hoop met u, de ijskelder in de toekomst met eigen ogen te mogen aanschouwen.

Foto: Jaro van Meerlen

*Pauline Krikke
Burgemeester van Arnhem*

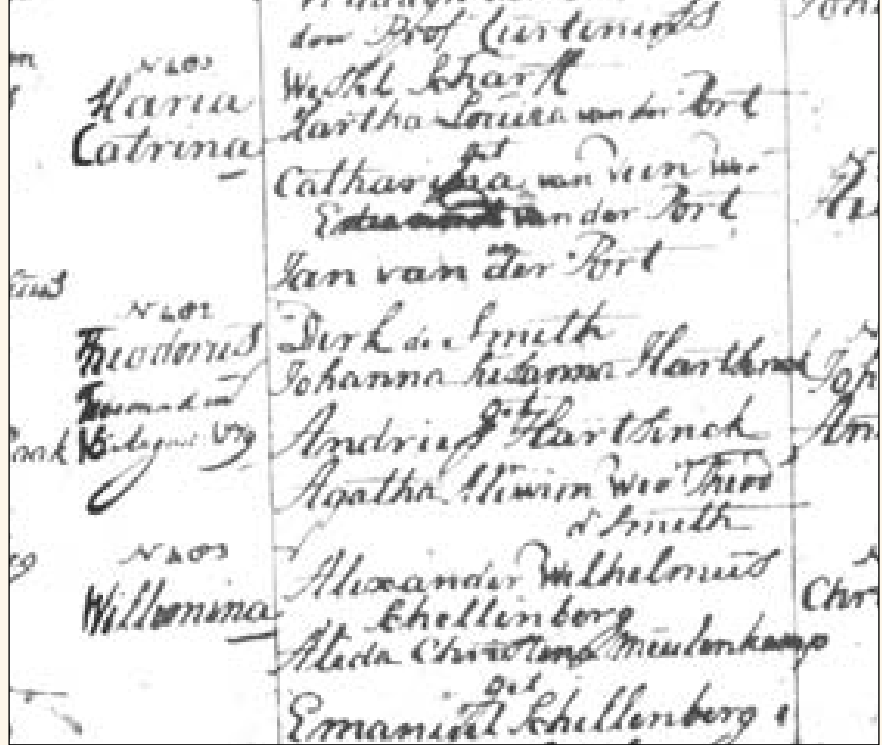
2

Theodorus de Smeth

Theodorus de Smeth, de man die rond 1812 de *ijskelder* in park Sonsbeek heeft laten bouwen, wordt op maandag 16 augustus 1779 in *Amsterdam* geboren en enkele dagen later in de Westerkerk gedoopt. *Theodorus* is de eerste zoon van de Amsterdamse koopman *Dirk de Smeth* en de Wageningse admiraalsdochter *Johanna Susanna Hartsinck*.

Familie De Smeth

De koopmansfamilie *De Smeth* komt oorspronkelijk uit Brussel. Via Keulen (eind 16de eeuw) kwam de familie in Amsterdam terecht (begin 17de eeuw). De familie De Smeth hield zich intensief bezig met de zijdehandel op de Levant (Midden-Oosten). De grootvader van *Theodorus* was koopman en bankier, onder meer voor de Firma *Raymond en Theodoor de Smeth en Co.* en voor het Russische Hof van *Catharina de Grote*, de vrouw van Tsaar Peter III.

Inscrijving in het kerkelijk register van de geboorte van *Theodorus de Smeth*.

Baron

De grootvader van *Theodorus* werd op 11 december 1772, een maand na zijn overlijden, postuum door Tsarina *Catharina de Grote* tot *Baron van het Rus-*

sische Rijk benoemd. Een titel die zijn nakomelingen, waaronder zijn zoon *Dirk* en kleinzoon *Theodorus*, door overerving later ook zullen voeren.

Omslag van het adelsdiploma van de grootvader van Theodorus de Smeth uit 1772, met het zegel van de Russische Tsarina Catharina de Grote.

Overerving

In Nederland kan de titel 'baron' op twee manieren worden overgeërfd.

1. Overerving op eerstgeborene

De titel wordt overgeërfd in 'Salische lijn'. Dat wil zeggen dat de oudste mannelijke afstamming van de eerste drager van de titel zich 'baron' mag noemen. De andere kinderen blijven titelloos. 'Overerving op eerstgeborene' komt vooral voor bij families die in de adelstand verheven zijn.

2. Overerving op alle kinderen

Ieder lid van de betreffende adellijke familie (dat wil zeggen *iedere* afstamming, mannelijk of vrouwelijk, in mannelijke lijn) heeft recht op de titel 'baron' of 'barones'. 'Overerving op alle kinderen' komt voor bij geslachten die ooit ingelijfd of erkend zijn door de Nederlandse staat, zoals de familie *De Smeth*.

Adel

Men is pas van *adel* als men in die hoedanigheid door de Nederlandse staat is erkend. Het geslacht *De Smeth* wordt onder *Koning Willem I* bij Koninklijk Besluit van 6 januari 1816 ingelijfd bij de

Nederlandse adel met de titel 'baron'. Deze titel wordt vanaf dat moment tussen de voornamen en de familienaam geplaatst, dus; 'Theodorus **baron** de Smeth'.

Vader Dirk

De vader van Theodorus, *Dirk de Smeth*, komt op 17 oktober 1779, twee maanden na de geboorte van zijn zoon, te overlijden. Hij wordt slechts 25 jaar oud. Dirk wordt op 22 oktober bijgezet in de *familieliekapel* in *Alphen aan de Rijn*. Omdat Dirk de Smeth buiten zijn woonplaats Amsterdam wordt begraven, moet de familie een *boete* van 23 gulden betalen.

Stiefvader Ferdinand

Als *Theodorus* tien jaar oud is, hertrouwt zijn moeder *Jobanna Hartsinck* met de Waalse Rijksgraaf *Ferdinand Louis Francois Michel d'Oultremont de Wégimont*. In de daarop volgende jaren krijgt Theodorus nog vijf halfbroertjes en -zusjes. Stiefvader Ferdinand is luitenant-kolonel van de *Hollandse Gardes* en wordt in 1792 bevorderd tot de rang van kolonel. In 1793 en 1795 neemt hij deel aan de veldtochten tegen de *Franse Republiek* van Napoleon.

	19	—	—	Comelis van Rhee
	21	7A	—	Willem Maart van den
	—	—	—	kind van Jan van Leuning
	27	—	—	Jan de Rooi
	29	—	—	Dirk van Lumen
Sept	1	—	—	Vrouw Renetta (Lara van, Garencaertpel verwoerd N. Bevoord)
	3	—	—	kind van Grietje Blom
	10	135	—	Abraham Daams
	15	81	—	Daams Vreetswijk, Westvinder
	14	—	—	Dirk van Vliet van Aemem
	17	—	—	kind van Jan van Havesen
Octob	20	157	—	Klaas Berkel
	6	—	—	Bartholomeus de Moor Vimmerseel, Vrouw N. Goudin
	13	—	—	kind van Jan van Havesen
	10	—	—	Johann Beedijk
	19	—	—	Tytje Gogendijk van Aemem
	22	—	—	kind m ^r Dirk de Smeth, amt overtoer, - C ^o ffs bygezet
	25	—	—	kind van Joost Vergunst
	26	225	—	Dr. G. Jacob Goppaer, Gemmit van de
	27	—	—	Mad Swanenburg verwoerd Naar Zwammen aam
Novb.	15	133	—	Grietje Kraay
	16	—	—	Joost Hellingeraert
	19	—	—	kind van Simon van Zweter
	23	—	—	Comelis Leek
	24	—	—	Steynse verwoerd van Aemem
	30	—	—	Cornelia Verhage

Inschrijving van Dirk de Smeth in het grafboek van Alphen aan de Rijn (22 oktober 1779).

*Het familiewapen
van de familie De
Smeth van Deurne.*

*Ritmeester (Officier
van de Cavalerie) van
het Hessische leger.*

Militaire loopbaan

Ook Theodorus kiest aanvankelijk voor een militaire loopbaan. Van 1801 tot en met 1806 is hij in dienst van de Landgraaf van Hessen-Kassel; eerst als *Tweede Luitenant*, later als *Ritmeester*.

Arnoudina

Op zondag 6 juni 1802 trouwt Theodorus op 23-jarige leeftijd met de dan 18-jarige *Arnoudina Jacqueline Rengers* uit Den Haag. Het stel krijgt zeven kinderen, waarvan er één al na enkele weken komt te overlijden. Theodorus en Arnoudina wonen gedurende hun hele huwelijk in *Den Haag*.

5

Vrijheer

Behalve *Baron van het Russische Rijk* is Theodorus de Smeth ook *Vrijheer* van de *Brabantse heerlijkheden Deurne en Liessel* en de *ambachtsheerlijkheid Alphen en Rietveld*, het huidige *Alphen aan den Rijn*. Tot de heerlijkheid Deurne behoort ook het *Groot Kasteel* en het *Klein Kasteel* aldaar.

Het zomerpaviljoen van de familie De Smeth op het oorspronkelijke landgoed Sonsbeek.

Sonsbeek

Vanwege het stinkende afval en het vuile water van de grachten, is het zomers vies en benauwd in *Den Haag*. De Haagse grachten zijn letterlijk een poel van verderf. Omdat Den Haag niet aan een rivier ligt en er dus geen directe verbinding met de zee is, stroomt het met afval vervuilde water niet door. Regelmatig breken in de zomermaanden *cholera-epidemieën* uit, waarbij veel dodelijke slachtoffers vallen. Vandaar dat *Theodorus de Smeth* in 1806 in het beekdal ten noorden van Arnhem het oude *landgoed Sonsbeek* koopt. Op het landgoed staat een eenvoudig laat-18de eeuws zomerverblijf (de latere *Theepit* bij de Kleine Waterval), dat als buitenverblijf dienst doet tijdens de zomermaanden. Daarmee verwerft de familie naast het *Groot Kasteel* in *Deurne* een tweede buitenverblijf buiten de provincie Holland.

Arnhem

Arnhem is in het begin van de 19de eeuw een kleine stad aan de Rijn. Er

wonen nog geen 10.000 mensen en de zandgronden ten noorden van Arnhem zijn nog nauwelijks bewoond.

Landgoederen

Met de komst van de *adel* voltrekt zich in een betrekkelijk korte tijd een groot aantal veranderingen in het buitengebied. Het oude *beidelandschap* wijkt voor dennenbossen, landerijen en parkachtige lusthoven. Kronkelige mulle zandwegen

worden vervangen door rechte verharde wegen. Vlakbij de stad ligt een aantal landgoederen, zoals *Zypendaal*, *De Wiltbaan*, *Sonsbeek*, *De Kluis*, *Warnsborn*, *Angerenstein* en *Valkenhuizen*. Ook zijn er enkele boerderijen, zoals de

Kemperberg, *Bakenberg*, *Sterrenberg* en *Lichtenbeek*, die later zullen uitgroeien tot omvangrijke buitenplaatsen.

Huis Zypendaal in de 19de eeuw.

Het Huis Sonsbeek op het landgoed Hartgersberg ten noorden van Arnhem.

Grondbezit

Voor het *landgoed Sonsbeek* betaalt de baron *f* 110.000,-. Hij ziet de aankoop van het landgoed als een goede investering. Grondbezit is een veilige belegging voor kapitaal, waarover de al dan niet in de adelstand verheven handelaars, bestuurders, militairen en kolonials in die tijd in ruime mate beschikken.

Hartgersberg

Twee jaar later, in 1808, koopt Theodorus baron de Smeth het hoger gelegen *landgoed Hartgersberg* voor *f* 63.000,-. Hij voegt de twee landgoederen samen en noemt het kapitale landgoed '*Sonsbeek*'. Het landgoed is ca. 425 hectare groot. De familie vestigt zich in de grote villa op de Hartgersberg, dat vanaf nu

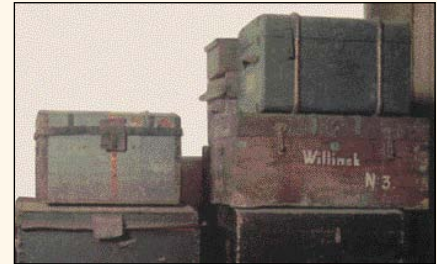
het '*Huis Sonsbeek*' wordt genoemd (de huidige Witte Villa). Vanuit het huis heeft de familie De Smeth een prachtig uitzicht over de stad en haar omgeving. In datzelfde jaar wordt op *Huis Sonsbeek* hun oudste in leven gebleven zoon *Theodorus* (1808-1837) geboren, de derde van hun zeven kinderen. De andere kinderen worden allemaal in Den Haag geboren.

Verhuizing

Ieder voorjaar, als de familie De Smeth naar het *landgoed Sonsbeek* afreist, vindt er een halve verhuizing plaats. Het huis in Den Haag wordt grondig schoongemaakt, de kleden geklopt en opgerold, de meubels afgedekt, de gordijnen in hoezen gestoken en al het huisraad dat mee moet naar het buitenverblijf in Arnhem wordt op een *schuit* geladen. Zo trekt men naar Sonsbeek, om daar onbezorgd van de zomer te genieten in de frisse buitenlucht aan de oevers van de *St. Jansbeek* en onder het schaduwrijke groen van de bomen van het park, tot het in oktober weer tijd is om met het hele gezin terug te keren naar Den Haag.

9

Grondaankopen

Behalve de landgoederen *Sonsbeek* en *Hartgersberg*, koopt Theodorus de Smeth ook het *Malburgse veer* en de *Margarethawaard* bij Malburgen, plus vele hectares *kleigron*d in de uiterwaarden nabij Huissen. Nederland wordt na 1800 door *Frankrijk* gedomineerd en de adel had in de *Franse Tijd* (1795-1813) veel van zijn vroegere prestige verloren. Je kunt je afvragen hoe dergelijke grote *grondaankopen* in die roerige Franse bezettingstijd mogelijk zijn geweest.

10

Franse Tijd

In het jaar dat Theodorus de Smeth het landgoed *Sonsbeek* koopt (1806), vangt *Keizer Napoleon* de *Bataafse Republiek* (tot dat moment een vazalstaat van Frankrijk) door een *monarchie* en benoemt zijn broer *Lodewijk Napoleon* tot '*Koning van Holland*'. Vier jaar later, op 9 juli 1810, wordt het Koninkrijk Holland door Keizer Napoleon Bonaparte ingelijfd bij het *Franse keizerrijk*. Arnhem wordt onder Napoleon hoofdstad van het departement '*Boven IJssel*'.

Failliet

Tijdens de *Franse bezetting* gaat de *economie* in Nederland sterk achteruit. De handel ligt jarenlang stil en in 1810 verbiedt Napoleon de handel tussen het *Koninkrijk* en *Engeland*. Als gevolg hiervan gaat het Amsterdamse handelshuis De Smeth *failliet* en sleept veel handelshuizen mee in zijn val. De politieke veranderingen en het faillissement van het handelshuis hebben blijkbaar weinig invloed op het dagelijkse leven van de familie De Smeth.

Het Malburgse veer.

Engelse landschapsstijl

Gedurende de *vijftien jaar* dat baron De Smeth eigenaar is van het landgoed Sonsbeek (1806-1821), legt hij de basis voor het park, zoals we dat vandaag de dag nog kennen. Zo laat hij een deel van het landgoed aanleggen in de in die tijd

Het idyllisch aangelegde landgoed, met de Kleine Waterval in de St. Jansbeek.

populaire *Engelse landschapsstijl*. De adel wil zich terugtrekken uit het stadse leven in de rust van de aangelegde 'ruige' natuur. Een wandeling over het

landgoed moet worden beleefd als een tocht door de *wildernis*, waarop men nu eens oog in oog staat met een woeste *waterval*, die zich schuimend van een rots afstort, dan weer met een *open plek* waar zich een liefelijk weitje bevindt.

Hoogteverschil

Deze *romantische* opvatting van tuinaanleg vormt een grote tegenstelling met de zogenaamde *Franse stijl* uit de periode daarvoor, waarin strenge *geometrische* patronen overheersten. Het natuurlijke *hoogteverschil* van Sonsbeek leent zich bij uitstek voor de aanleg van een park in de *Engelse landschapsstijl*.

Water

Water speelt een belangrijke rol als bewegend en spiegelend element. Vandaar dat baron De Smeth de *St. Jansbeek* laat verleggen, *vijvers* laat graven, *fontein*en laat aanleggen en de *Kleine Waterval* tegenover het eerste zomerverblijf van de familie, dat nu als *tuinmanswoning* dienst doet, laat bouwen.

Uitbreiding

In 1810 koopt Theodorus de Witte *Watermolen* met omliggend bouwland en de *Bloemenbleyk*. Hiermee heeft de baron drie van de zes watermolens in het bovendal van de St. Jansbeek in zijn bezit. Twee jaar later laat hij een *ijskelder* bouwen en op de *Ruyterenberg* verrijst een *uitkijktoren* (een zgn. belvédère) van ruwe boomstammen. Om het *parkachtige* karakter te versterken laat De Smeth verschillende *uitbeemse* bomen planten, zoals moerascipressen, libanonceders, tulpenbomen, lariksen en fijnsparren.

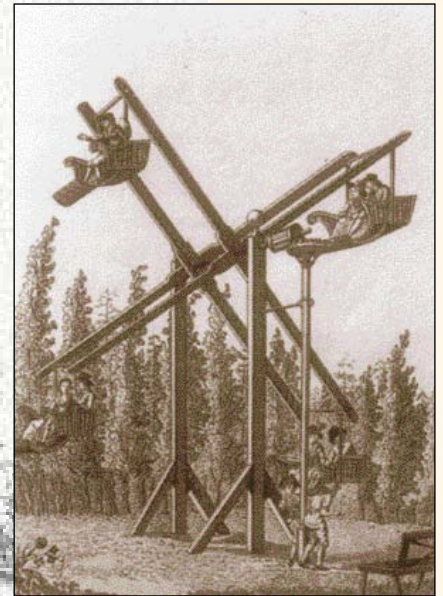
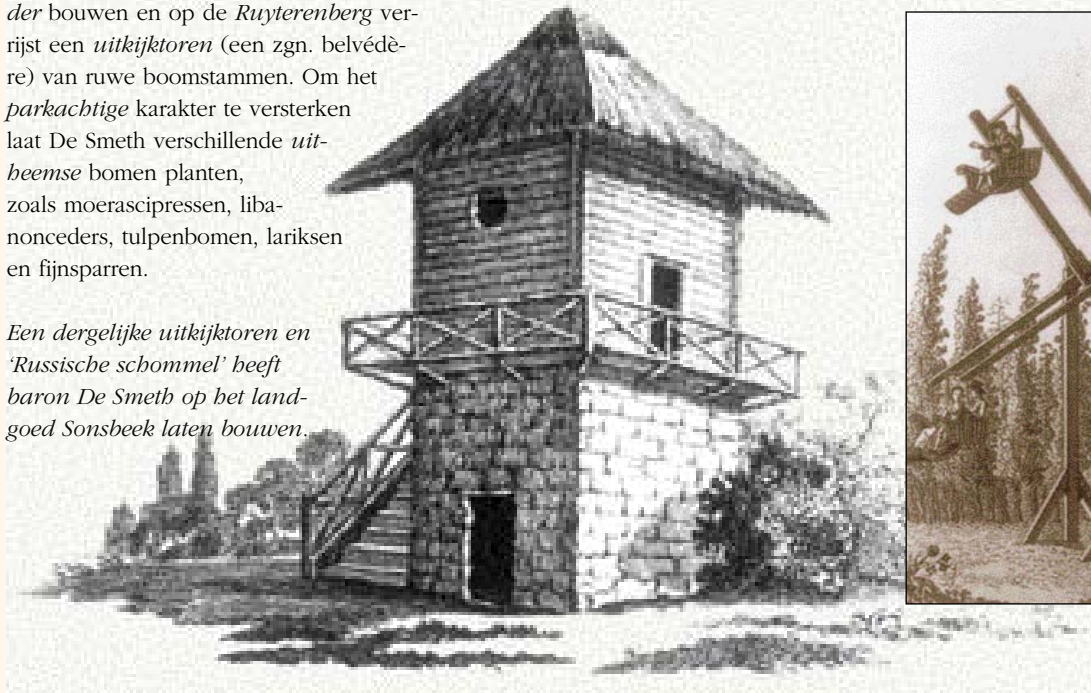
Een dergelijke uitkijktoren en 'Russische schommel' heeft baron De Smeth op het landgoed Sonsbeek laten bouwen.

Schommel

Voor zijn kinderen laat hij rond het huis Sonsbeek een aantal *speeltoestellen* maken, zoals een *'Russische schommel'*, de voorloper van het reuzenrad. In de *Grote Vijver* komt een *Chinees pontje* om naar het eiland midden in de vijver

te kunnen varen. In 1820 laat de baron de *Ronde Weide* aanleggen en houdt daar schapen. Al deze activiteiten creëren veel werkgelegenheid in een tijd van grote armoede onder de Arnhemse bevolking.

12

Inspiratie

Voorbeeldboeken over tuinaanleg leveren kennis over bomen- en plantensoorten. De bekendste uitgave, met de titel *'Afbeeldingen der fraaiste, meest uit-beemse boomen en beesters'*, wordt in 1802 door J.C. Krauss gepubliceerd. Een andere bron van inspiratie voor

landgoedeigenaren is het *'Magazijn der tuinsieraden of verzameling van modellen van aanleg en sieraad, voor groote en kleine lusthoven'* van tuinarchitect Gijsbert van Laar, dat gedurende de 19de eeuw steeds weer opnieuw wordt herdrukt.

Toerisme

Sonsbeek is *ommuurd* en niet toegankelijk voor het gewone publiek. Adellijke families zij daarentegen wel van harte welkom om het landgoed te bezoeken. Met het toenemen van de mogelijkheden om te reizen, ontwikkelt zich begin 19de eeuw een soort *toerisme* in eigen land. Met name *Gelderland* en *Kleef* zijn favoriete bestemmingen voor de elite. Men reist per boot over de Rijn, bijvoorbeeld tot Arnhem, en gaat dan met een huurkoets de *bezienswaardigheden* in de omgeving af. De buitenplaatsen aan de Veluwezoom, zoals het *landgoed Sonsbeek*, staan dan stevast op het programma. In de prachtig aangelegde tuin wordt men rondgeleid door de *hovenier*, die daarvoor een fooi ontvangt. Menig hovenier krijgt bij zijn aanstelling als instructie mee: *'met vreemdelingen en gezelschappen rondgaan om alles aan te wijzen indien de meid of de vrouw van de hovenier geen tijd heeft.'*

Prieeltje uit het Magazijn van Van Laar.

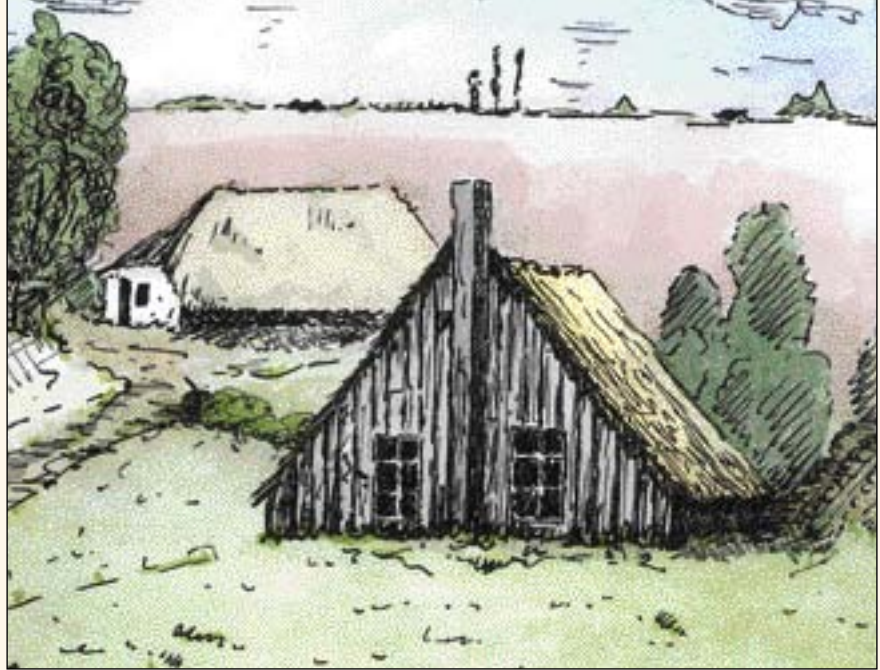
Armoede

Hoewel sinds 1798 alle burgers voor de wet gelijk zijn, is de *standenmaatschappij* nog niet verdwenen. In de *Franse Tijd*, maar ook *daarna*, heerst er bittere *armoede*. Arbeiders verdienen gemiddeld zo'n tweehonderd gulden per jaar, voeden zich alleen met brood en aardappelen, hebben lompen of afdankertjes van welgestelden aan hun lijf en wonen in vochtige woningen of krotten. *Bedelarij*, *diefstal* en *landloperij* vieren begin 19de eeuw hoogtij.

14

Werken

Behalve armenhulp van de kerk, bestaan er geen sociale voorzieningen. De algemene opvatting is dat de mens moet werken voor zijn brood. Veel behoudende en streng gelovige regenten verkondigen letterlijk: *'heeft de mensch eenmaal zonder arbeid gegeten dan beschouwt hij dit als het ideaal des levens, den natuurstaat waarin hij zich het beste bewegen kan en daarom ook niet zoude morren. Ach, dat geven aan*

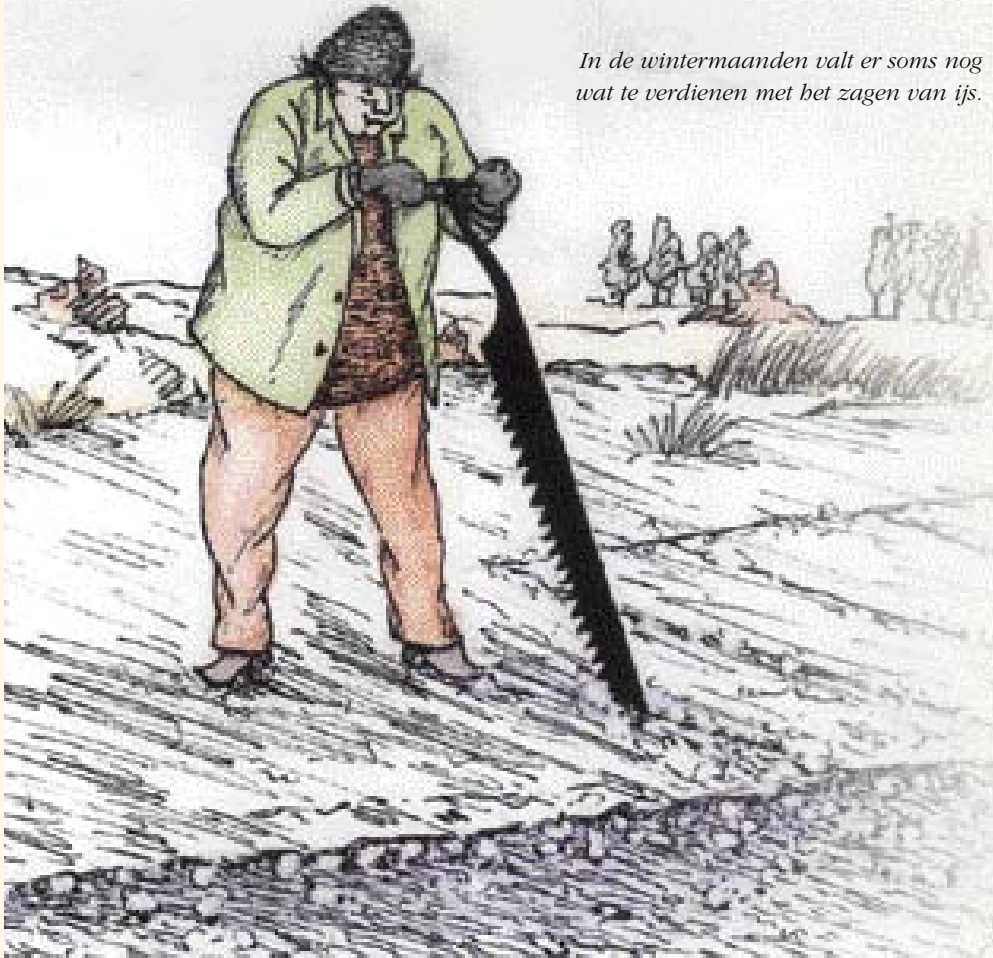

zulke luije menschen is de dood van alle zedelijkheid, voor alle geest, voor alle leven'

Arbeidskrachten

Door armoede gedreven trekken *boerenzonen*, *landarbeiders* en *huurlingen* naar de diverse landgoederen om werk te zoeken bij de aanleg van luthoven en

parken, zoals het planten van bomen, het verleggen van de beek en het graven van vijvers. Werkzaamheden die niet altijd even gemakkelijk zijn en veel krachtsinspanning vergen van de vaak slecht gevoede mannen. Begin 19de eeuw treft men in de nabijheid van veel landgoederen en luthoven langs de Veluwerand de meest armoedige *buiten* aan.

In de wintermaanden valt er soms nog wat te verdienen met het zagen van ijs.

Grondwerk

Het zware grondwerk wordt door eenvoudige arbeiders met *schop*, *kruiwagen* en *stortkar* uitgevoerd. Hiervoor ontvangen zij een laag loon en er heerst dan ook grote armoede. Vooral in de *winterperiode*, als er geen graafwerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd, is er bijna geen verdienste. Tenzij de arbeider het geluk heeft om een paar weken te mogen helpen met het *uitzagen van ijs* en het vullen van de *ijskelder*.

Gezondheid

Naast de *droge* grondwerken zijn er op het landgoed veel grondwerken die *'in den natte'* worden uitgevoerd, staand tot de lies in het koude beekwater van 8 á 10 graden Celsius. Dat dit de gezondheid aantast spreekt voor zich en velen worden dan ook niet oud. De vrouw en de kinderen van de vroeg gestorven grondwerkers, die nu zelf voor een inkomen moeten zorgen, kunnen soms tegen een gering loon op de velden of in de huishouding van de landheer werken.

16

Willem van Oranje

Op 16 maart 1813 verklaren *Rusland* en *Pruisen* Napoleon de oorlog. Nadat de angstaanjagende Russische kozakken het Franse leger op de vlucht hebben gejaagd, wordt op 30 november 1813 stadhouder *Willem van Oranje* (1772-1843), zoon van erfstadhouder *Willem V* en *Wilhelmina van Pruisen*, na een verblijf van 18 jaar in Engeland, vanuit een vissersboot door zijn volgelingen het Scheveningse strand opgedragen. Twee dagen later presenteert hij zich als soeverein Vorst van het *'Koninkrijk der Nederlanden'*.

Geschut

Voor *Arnhem* komt op 30 november 1813 een einde aan de Franse overheersing. Na zware gevechten bestormen *Pruisische* troepen o.l.v. generaal *Von Bülow* de stad en verdrijven de Fransen. Op de *Hartgersberg*, naast het zomerverblijf van baron De Smeth, staat een Duits geschut opgesteld, dat granaten afvuurt op de Franse troepen in de stad.

Koning Willem I

Keizer Napoleon Bonaparte

Koning Willem I

Op 30 maart 1814 wordt stadhouder *Willem van Oranje* officieel ingehuldigd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam als *Koning Willem I*. Op 11 april 1814 volgt de onvoorwaardelijke troonsafstand van Napoleon. Keizer *Napoleon Bonaparte* wordt op 3 mei 1814 naar het eiland *Elba* verbannen. Op 4 oktober 1814 brengt de koning een feestelijk bezoek aan *Arnhem* en krijgt bij die gelegenheid de *zilveren sleutels* van de stad aangeboden.

Kapitein der Generale Staf

Waterloo

Op 26 maart 1815 weet Keizer Napoleon Bonaparte van zijn verbanningsoord Elba te ontsnappen. Heel Europa siddert

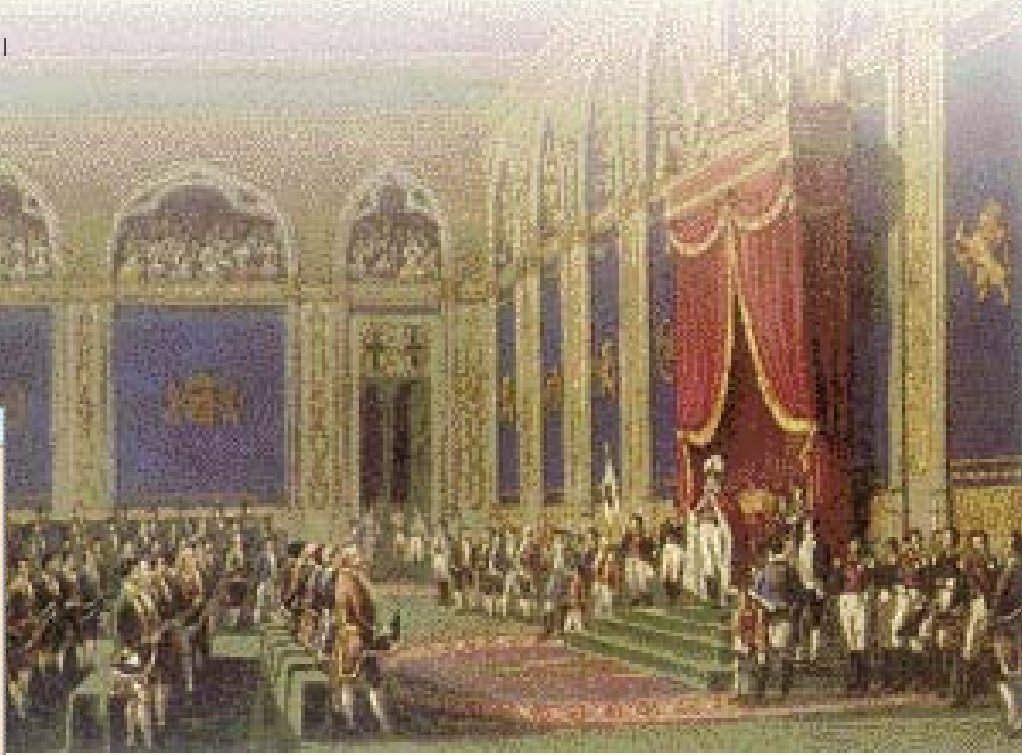
opnieuw van angst. Met een leger van ongeveer 30.000 man trekt *Koning Willem I* mee ten strijde tegen Napoleon. *Theodorus de Smeth* meldt zich vrijwillig aan en vecht mee als *Kapitein der Generale Staf*. Op 18 juni 1815 vindt de *Slag bij Waterloo* plaats en wordt Napoleon definitief verslagen. Voor zijn inzet en moed tijdens de strijd wordt baron De Smeth bij Koninklijk Besluit van 11 augustus 1815 beloond met de *Militaire Willemsorde* (Ridder Vierde Klasse).

Willemsorde

De *Militaire Willemsorde* wordt in 1815 ingesteld naar aanleiding van de *Slag bij Waterloo*. Koning Willem I had een onderscheiding nodig om buitengewone daden van *moed, beleid en trouw* gepleegd in de strijd te kunnen belonen. Het is samen met de *Orde van de Nederlandse Leeuw* de oudste onderscheiding van Nederland. Zijn zoon, de latere *Willem II*, is de eerste die de nieuwe onderscheiding in ontvangst mag nemen; hij wordt *Ridder-Grootkruis*.

Militaire Willemsorde

Vergadering van de Staten-Generaal in Brussel.

Hofhouding

Nadat *Willem I* zichzelf in de zomer van 1815 heeft uitgeroepen tot koning van het *Verenigd Koninkrijk der Nederlanden* (waarin de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden weer één zijn),

besluit hij het *Hof* en het *parlement* om het jaar in *Brussel* en in *Den Haag* te vestigen. Verscheidene personen uit Waalse adellijke families worden in de hofhouding opgenomen.

*Henriette
d'Oultremont
de Wegimont,
het halfzusje
van Theodorus
de Smeth.*

Kamerheer

Uit hoofde van hun Nederlandse familiebetrekkingen en op grond van diensten die de *stiefvader* van Theodorus het Koninklijk Huis in het verleden bewezen heeft, behoort de familie van Theodorus tot één van de eerste die voor een *hof-functie* in aanmerking komt. De halfzussen en -broers van Theodorus krijgen functies als *Hofdame*, *Gezelschapsdame*, *Ceremoniemeester van het Hof* en *Kamerheer*. Zelf werd Theodorus al in 1814 benoemd tot Haagse *Kamerheer in buitengewone dienst* van Willem I (een erefunctie). Daarnaast is hij lid van de *Provinciale Staten van Noord-Brabant*.

19

Hofdame

Zijn halfzusje *Henriette d'Oultremont de Wegimont* wordt hofdame van *Koningin Wilhelmina*, de echtgenote van Koning Willem I. Jaren later, in 1841, zal Henriette, na het overlijden van de Koningin, de tweede vrouw van koning Willem I worden. Daarmee wordt Theodorus dus *zwager* van de koning.

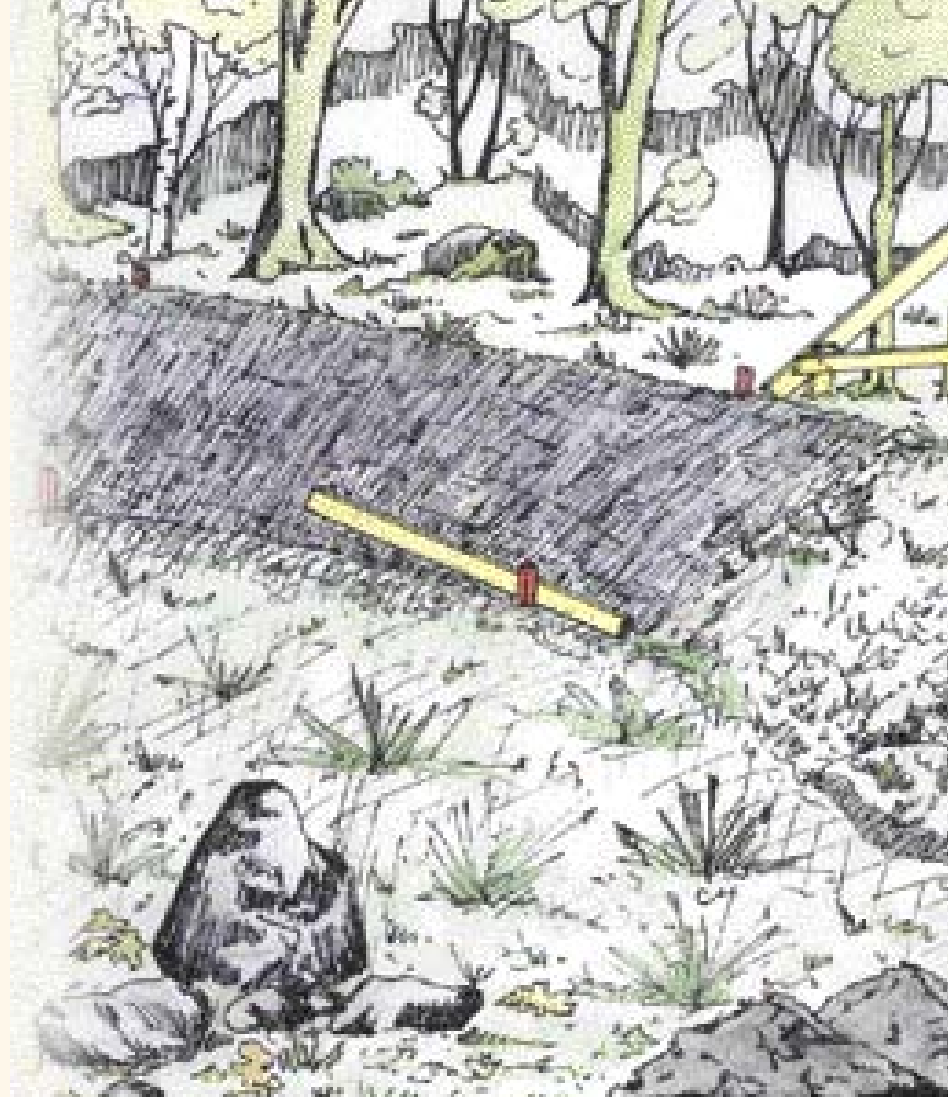
Ijskelder

Ondanks alle *politieke* en *militaire* schermutselingen, begint baron De Smeth rond 1812 met de bouw van een eigen *ijskelder* op zijn landgoed bij Arnhem. Een ijskelder is een cilindervormige kelder in een heuvel, waarin ijs wordt bewaard. Boven op de kelder wordt een laag aarde aangebracht waarin bomen worden geplant om de *warmtestraling* van de zon zoveel mogelijk tegen te houden. De toegang tot de kelder is een sluis met twee deuren, die op het *noorden* is gericht.

20

Koude Vijver

Voor een goed functionerende ijskelder heb je op een *schaduwrijke* plek een zandheuvel nodig, waarin de kelder gebouwd kan worden, en in de directe nabijheid een *vijver*, waar je 's winters blokken ijs kunt uithakken, een zgn. '*Koude Vijver*'. Die plek vindt Theodorus de Smeth in het dal vlak bij de *Kleine Waterval*, op een paar honderd meter van het grote landhuis. Op die plaats

stroomt een klein beekje die wordt gevoed door helder water, dat spontaan uit een *bron* opwelt. Met het zand dat vrijkomt bij het graven van de *Koude Vijver* (en later van de *Forellenvijver*), laat de baron een heuvel (de *Engelse Berg*) verrijzen, waarin de ijskelder wordt gebouwd.

Bouwplan

Er bestaat geen vast *bouwplan* voor ijskelders. De eigenaar kan zijn ijskelder naar eigen smaak en inzicht laten bouwen. De meeste ijskelders in Nederland hebben *rechte* wanden. De ijskelder van baron De Smeth heeft *schuine* wanden. Bij een temperatuur van -4 graden Celsius wordt water omgezet in ijs en gaat *uitzetten*, waardoor het volume met ongeveer 10% toeneemt. Bij een schuine kelderwand kan het aan elkaar gevrozen ijs naar boven uitzetten en drukt het de wanden niet stuk.

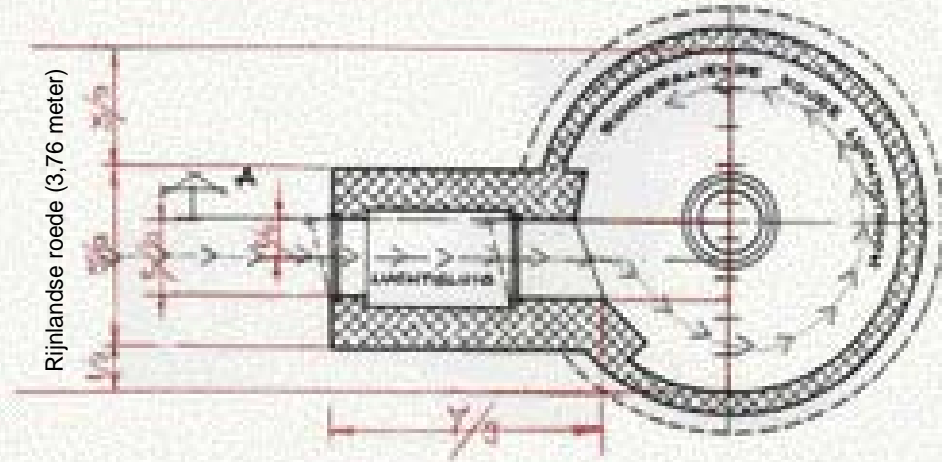
Het talud van de nieuw gegraven Koude Vijver wordt afgewerkt.

Maatvoering

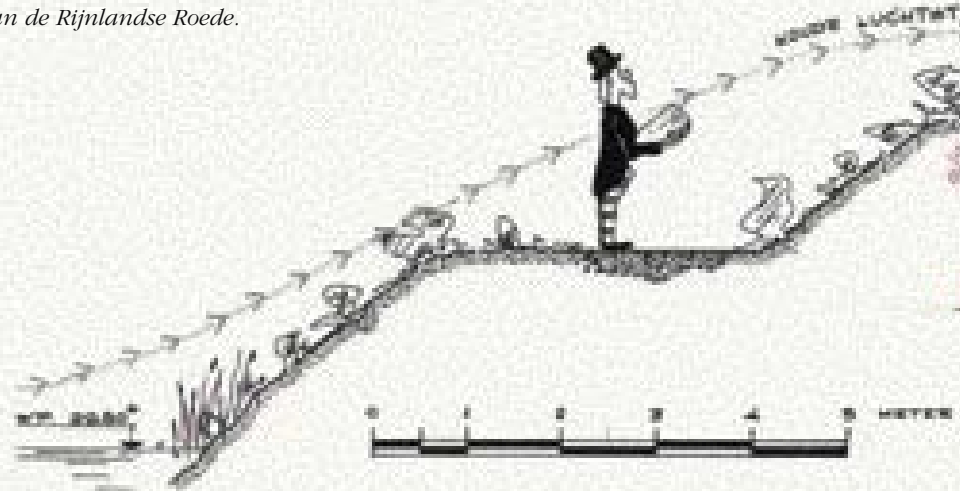
Na opmeting van de restanten van de ijskelder in park Sonsbeek blijkt dat de kelder waarschijnlijk door een *tuinarchitect* is gemaakt en niet door een *bouwkundige*. De ontwerper heeft namelijk de *Rijnlandse roede* (= 3,767 meter) als hoofdmaat gebruikt, verdeeld in *neg*en gelijke delen. Zo heeft de binnencirkelboog van het gewelf een lengte van $\frac{8}{9}$ deel, en is het middelpunt van de straal geplaatst op $\frac{1}{9}$ vanaf de buitenzijde. De *Rijnlandse roede* is een maateenheid die vooral door *landmeters* en *tuinarchitecten* wordt gebruikt. Een echte bouwkundige zou in deze periode de *el* (= 69,9 cm), de *Amsterdamse voet* (= 28,3 cm) of de *Amsterdamse duim* (= 2,57 cm) als maateenheid gebruikt hebben.

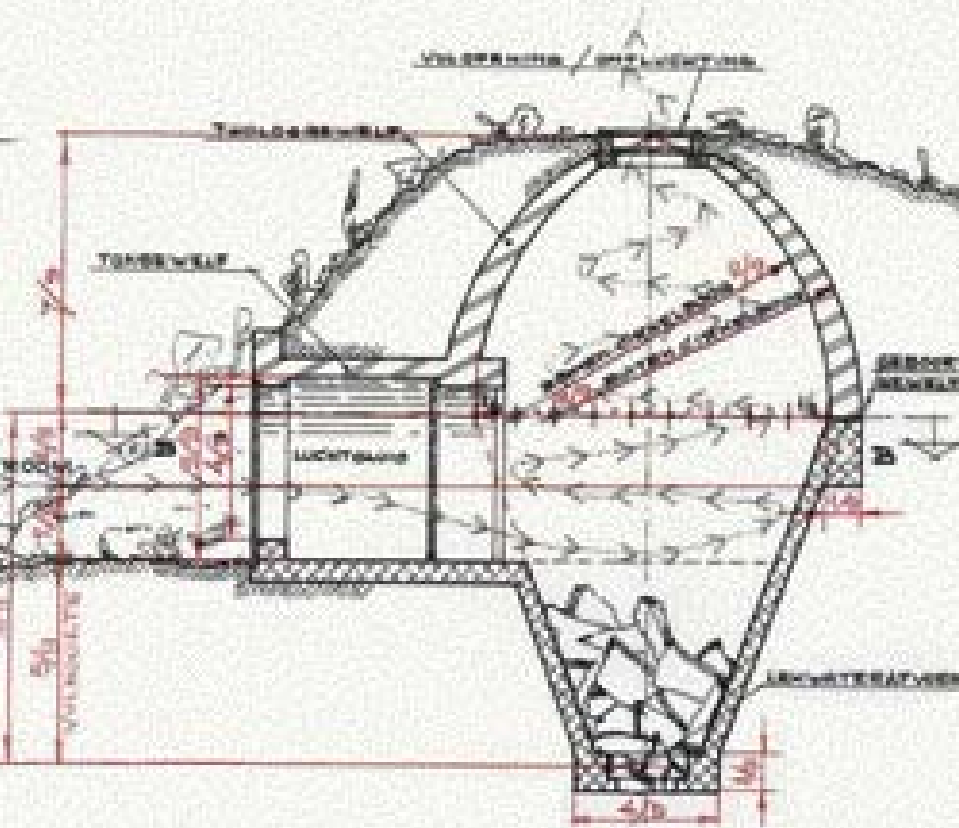
Afmetingen

De ijskelder heeft bij het begin van de werving van de koepel een *diameter* van 366 cm en een *diepte* tot aan de lekwaterput van 295 cm. De ronde kelderwand is vanaf de gemetselde funderingsring,

De afmetingen van de ijskelder in park Sonsbeek zijn afgeleid van de Rijnlandse Roede.

onder een helling van 24 graden, als een *éénsteensmuur* opgemetseld. De funderingsring vormt tevens de *lekwaterput* die een hoogte heeft van 45 cm en een doorsnee van 104 cm.

De kelder heeft een nuttige *ijsinhoud* van 6,5 kubieke meter. De *sluitsteen* die het koepelgewelf afdekt, heeft een buitendiameter van 124 cm en een opening van 80x80 cm.

Centrifugaal

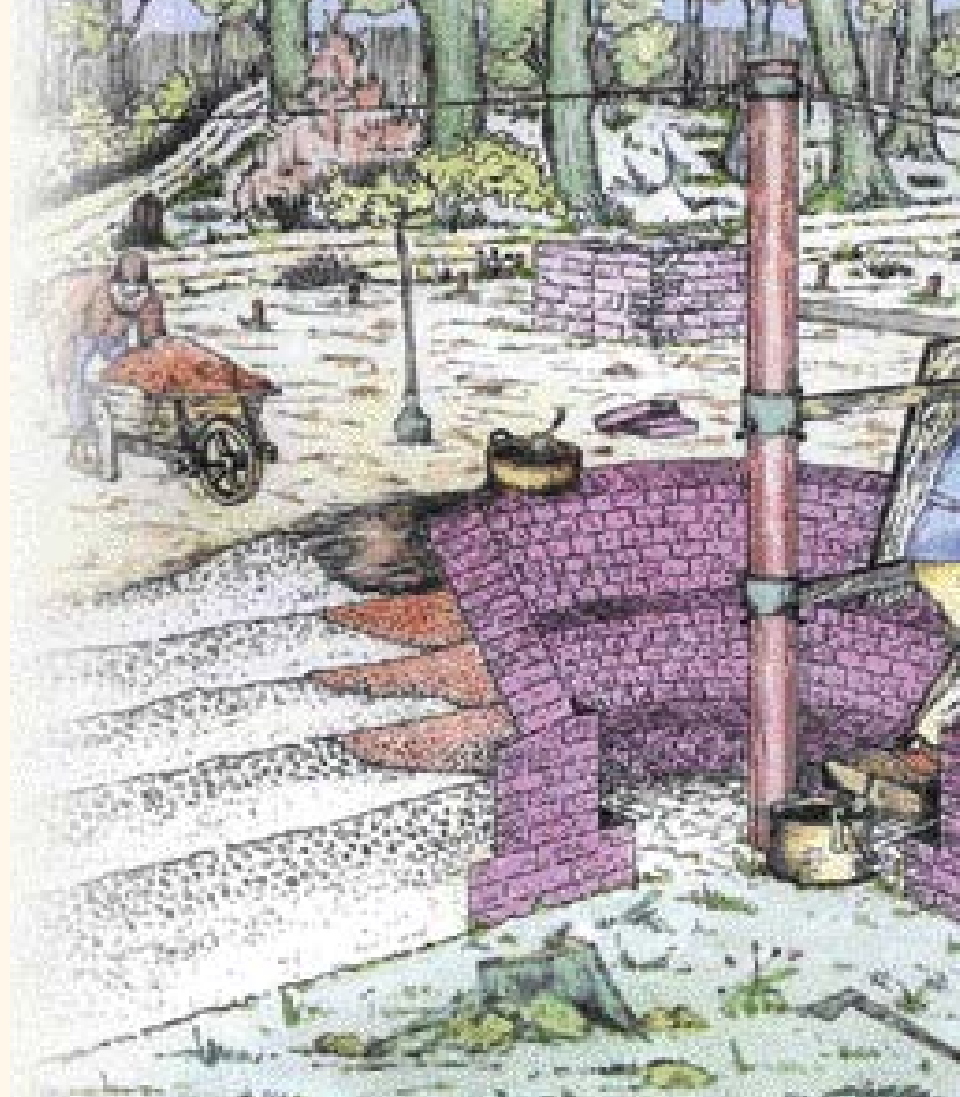
Belangrijk voor een goede ijskelder is de afvoer van *vochtige lucht* via *ventilatiegaten*. Droge vrieslucht in een ijskelder is ideaal. Vandaar dat de ingangspartij van de kelder buiten de *aslijn* van de ronde kelder is gebouwd. Tijdens het vullen van de kelder, als de deuren en de vulopening in het gewelf open zijn, circuleert de *koude buitenlucht*, die vanuit het noorden over de *Koude Vijver* stroomt, door de kelder (centrifugaal principe) om zo, met toevoeging van *pekewater*, de ijsbrokken aan elkaar te laten vriezen tot een homogene massa.

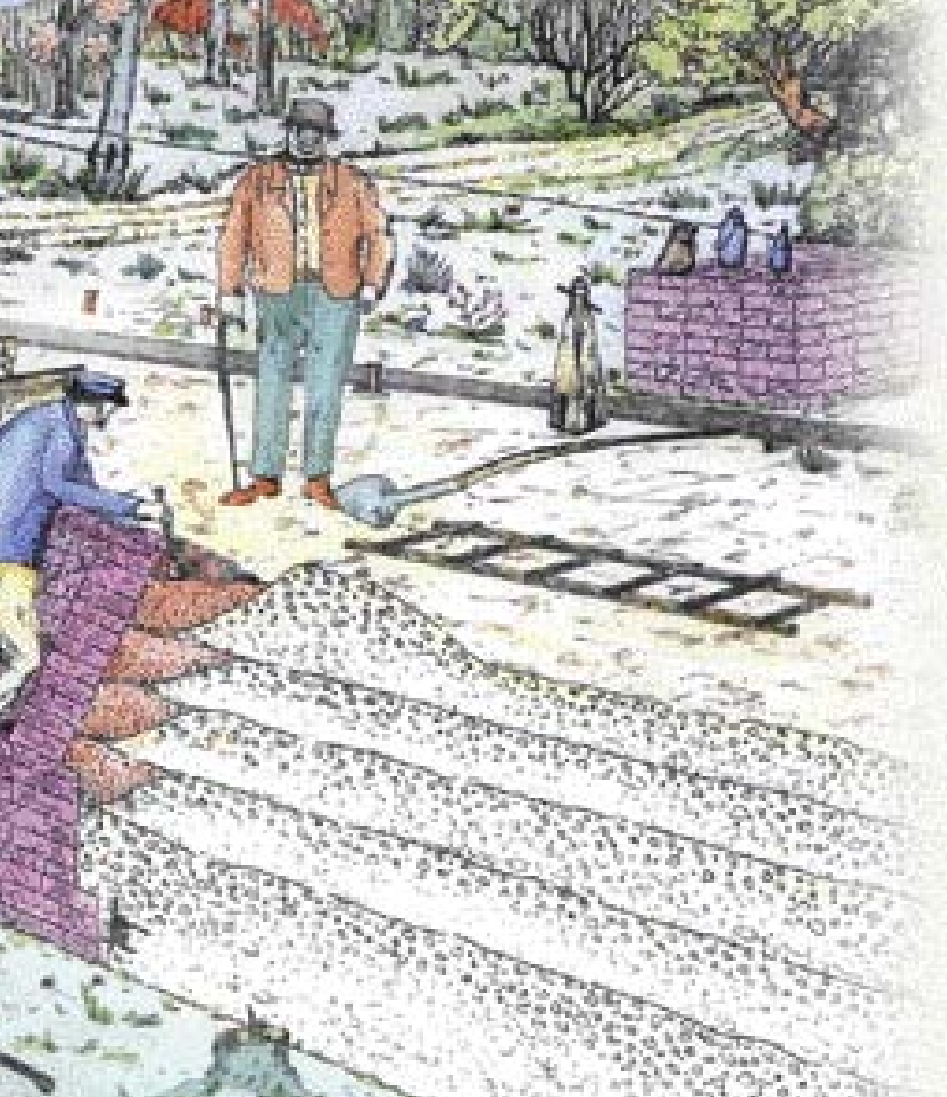
Constructie

Vermoedelijk is de *fundering* van de ijskelder op, of iets onder, het bestaande maaiveld aangelegd, zoals vroeger ook gebruikelijk was bij het bouwen van boerderijen. In het centrum van de te bouwen *trechtvormige* kelder wordt voor de aanvang van de bouwwerkzaamheden een rechte rondgeschaafde lange *stam* circa één meter diep in de grond gegraven en zuiver in het lood gesteld. Door middel van *tuidraden* vanaf de top van de *stam* wordt deze aan grote nabij staande bomen verankerd, zodat er geen beweging meer mogelijk is. Dankzij twee gesmede ijzeren *ringen* kan een verstelbare houten *mal* onder een hoek van 24 graden worden bevestigd, om zo tijdens het metselen van de kelder de juiste *bellingshoek* van de wand te controleren.

24

De eerste lagen van de schuine kelderwand worden opgemetseld. Zand uit de Koude Vijver wordt aangevoerd om de kelder te bedekken.

Kelderwand

Nadat de eerste 45 centimeter van de *kelderwand* is opgemetseld en uitgehard, wordt de fundering rondom aangevuld met *zand* uit de naastgelegen *Koude Vijver*. Deze zandlaag wordt met *handstampers* verdicht, waarna de volgende zandlaag van circa 20 centimeter wordt aangebracht. Hierbij wordt een ruimte van circa 30 centimeter rondom het metselwerk niet gevuld. Deze ruimte is nodig om de *schuine kelderwanden* mogelijk te maken. Nadat 3 á 4 lagen stenen gemetseld zijn wordt de sleuf met zand gevuld en verdicht. Hierna wordt een zandlaag van circa 20 centimeter aangebracht en opnieuw een kleine sleuf tegen het metselwerk vrij gehouden. Zo gaat men door totdat de hele *kelderwand* gereed is. Omdat het metselwerk buiten het zicht blijft, worden bakstenen van uiteenlopend formaat gebruikt, wat een *onregelmatig metselverband* oplevert.

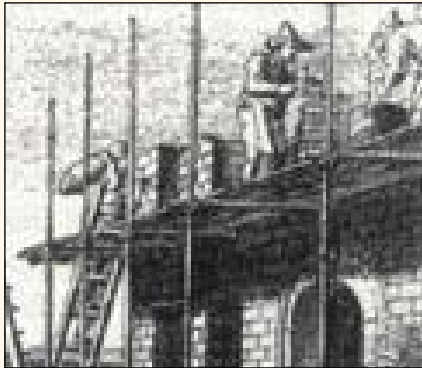
25

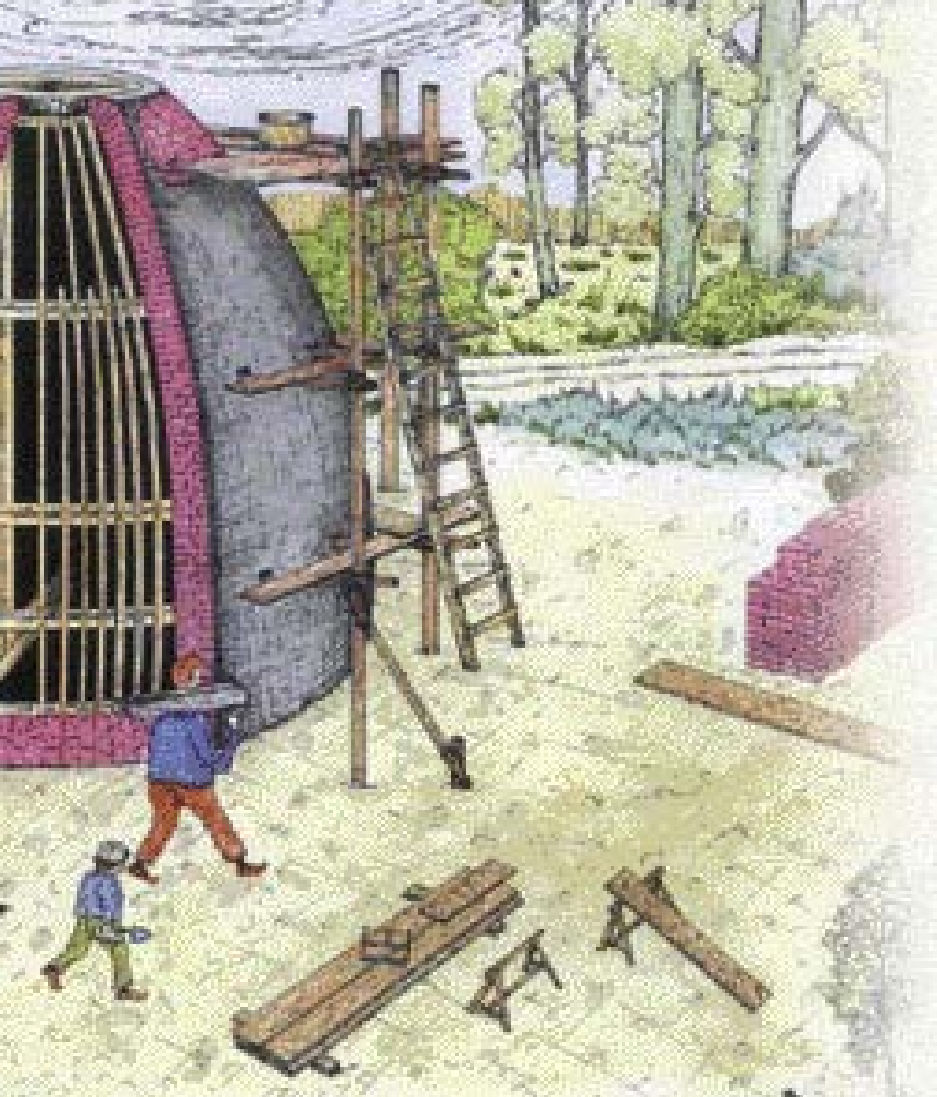
Aanstampen van het zand onder het toezien van de rentmeester.

Bouwtekening

Opmerkelijk is dat ijskelders zelden of nooit *gedateerd* zijn. Over de tot standkoming van de opdracht, de ontwerpers of de uitvoerders is zelden iets bekend. Ook *bouwtekeningen* voor ijskelders zijn uiterst schaars, omdat overal verschillende bouw- en metseltechnieken voorkwamen. In de 17de en 18de eeuw zijn goede *metselaars* bekwaam genoeg om een eenvoudig gewelf te metselen. Een vaardigheid die in de 19de eeuw, als de ijskelder van baron De Smeth wordt gebouwd, al minder vanzelfsprekend is.

26

Tholosgewelf

De kelder wordt voorzien van een *koepelgewelf*, een zgn. *'tholosgewelf'*. Dit is een oude Griekse bouwconstructie, die werd toegepast in de klassieke bouwkunde om cirkelvormige ruimten, zoals *graftomben*, te overspannen. Het opmet-selen van het gewelf wordt met behulp van een houten *mal* uitgevoerd.

De meeste baksteengewelven, dus ook die in Sonsbeek, zijn één steen dik, met in het muurwerk vaak alleen de kopse kanten van de stenen zichtbaar. Deze constructie kan behalve haar eigen gewicht ook nog een beperkte belasting dragen. Vandaar dat het gewelf tot aan de *sluitsteen* met een isolerende laag zand is afgedekt. Vervolgens wordt ter bescherming tegen de zon een lichte constructie, zoals een *prieeltje* of *theebuisje*, op de top van het gewelf geplaatst.

27

De ingangpartij van de ijskelder met de twee sluisdeuren is klaar, de koepel is bijna voltooid.

Ijswinning

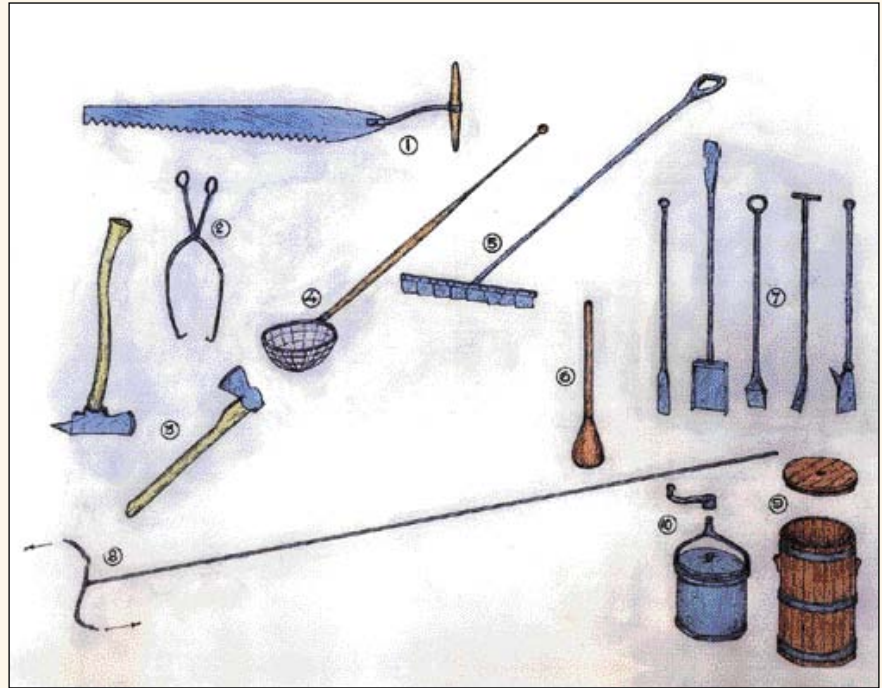
De ijskelder wordt iedere winter gevuld met ijs afkomstig uit de *Koude Vijver*. Voor de ijswinning is veel *mankracht* nodig. Op de landgoederen is het meestal de taak van de *bovenier* met zijn helpers. Die hebben in de winter toch weinig anders te doen. Het ijs wordt met eenvoudige instrumenten gewonnen, zoals *bijlen*, *bouten kloppers om het ijs klein te slaan*, *schepnetten* en *baken*. Vanaf het einde van de 19de eeuw maakt men ook gebruik van *ijszagen*. De blokken ijs uit de vijver hebben tijdens het vullen van de kelder een temperatuur van -5 tot -10 graden Celsius en zijn nat. Met de openstaande sluisdeuren en vulopening boven in het gewelf, vriezen de ijsblokken in de kelder aan elkaar vast.

28

Gereedschap voor het winnen, opslaan en maken van ijs.

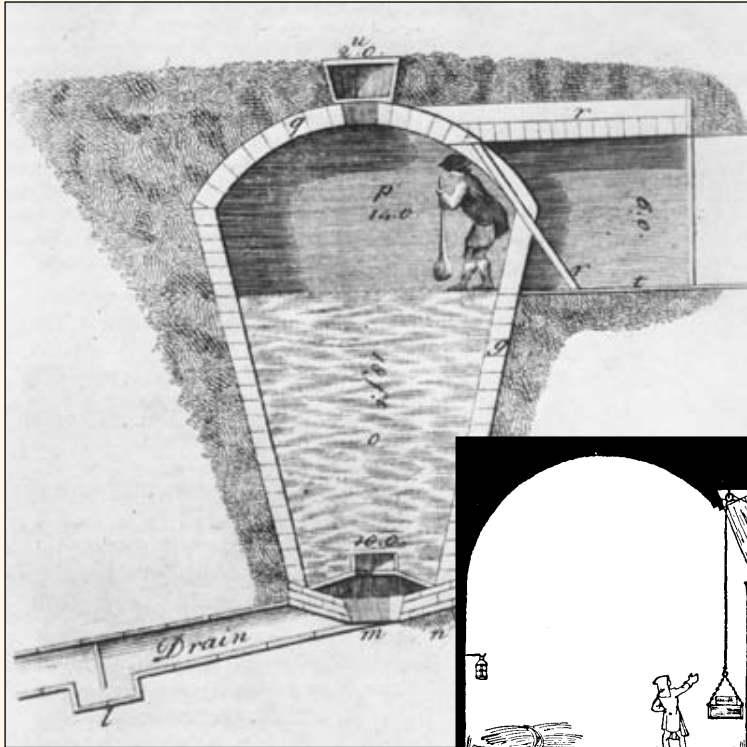
1. Eénmansijszaag
2. Tang

3. Hakbijl
4. Vangnet
5. Handploeg
6. Ijsstamper
7. Ijsbeitels
8. Ijsbaak

9 en 10. Vat voor het maken van consumptie-ijs.
Houten emmer met doorboord deksel en binnenbus waarmee men door aan

een zwengel te draaien in een mengsel van ijsbrokjes en ammoniak of salpeter met bevriezend water consumptie-ijs kan maken.

Opslag

Om ijs zo lang mogelijk te bewaren, gebruikt men twee verschillende manieren van *opslag*.

1. Aanstampen

De ijsmassa als *één klomp* aan elkaar laten vriezen door er water of *pekel* overheen te gieten. Daarvoor wordt het ijs zo klein mogelijk kapot geslagen. Het voordeel van deze methode is dat het 's winters bij het vullen veel minder moeite geeft. Nadeel is dat men in de zomer de benodigde hoeveelheid ijs met een bijl moet loshakken.

2. Isoleren

Bij het vullen van de ijskelder worden de gezaagde ijsblokken zoveel mogelijk in *lagen* gestapeld. Tijdens het stapelen brengt men op regelmatige afstanden tussen de lagen en langs de kelderwanden *heistruikjes*, *mos*, *dennennaalden*, *stro* of *zaagsel* aan om het uithalen van het ijs te vergemakkelijken.

Ijsopslag door middel van aanstampen (boven) en isoleren (rechts).

Terwijl de hovenier met zijn knecht ijs uit de kelder haalt, drinkt baron De Smeth in het tuinbuisje een koel glas witte wijn, die zijn butler voor hem heeft ingeschonken.

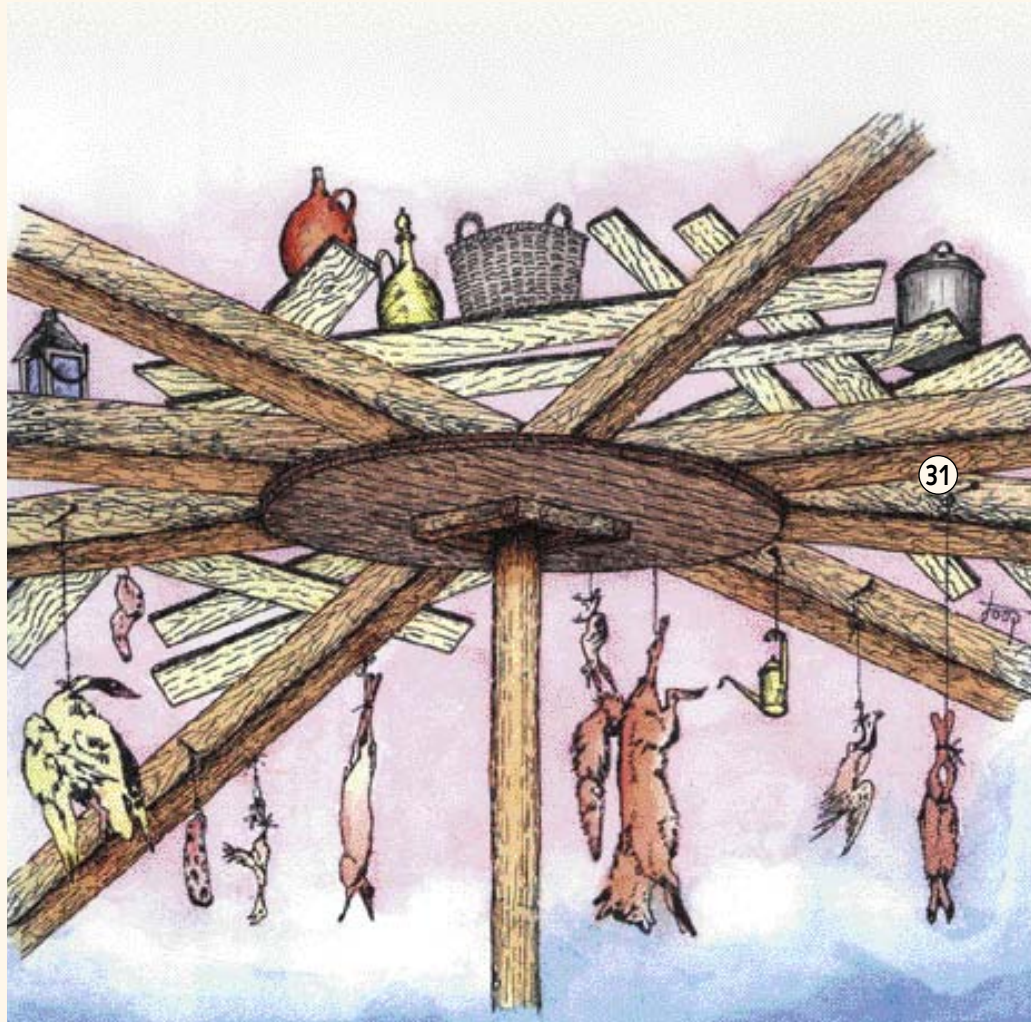
Zorg

Als het ijs eenmaal is opgeslagen, moet er tijdens de zomermaanden wel enige *zorg* aan besteed worden om te voorkomen dat het teveel smelt. Het ijs moet zo *droog* mogelijk blijven. Vandaar dat bij sommige ijskelders *ventilatie-openingen* opengezet kunnen worden om de vochtige lucht te laten ontsnappen. Verder is het belangrijk dat het toch onvermijdelijke *smeltwater* goed kan afvloeien.

Smeltwater

Vanwege het *smeltwater* liggen op de *bodem* van menig ijskelder houten vlonders. Het smeltwater wordt via goten afgevoerd. Bij de kelder in park Sonsbeek verdwijnt het smeltwater via een put direct in de bodem en loopt vervolgens naar de *Koude Vijver*. De put moet door de hovenier schoon en open worden gehouden.

De goed gevulde ijskelder van de familie De Smeth.

Luchtsluis

Dankzij de *ijskelder* kan de familie De Smeth tijdens de hete zomermaanden op het landgoed Sonsbeek beschikken over ijs voor de koeling van *dranken* en *gerechten* en voor het vers houden van *vis* en *vlees*. Het is de taak van de *bovenier* en zijn helpers om in het warme jaargetijde het ijs te voorschijn te halen en naar het landhuis te brengen. Hij moet dan zorgen dat er zo min mogelijk buitenlucht bij het ijs komt. Vandaar dat bij de ingang van de ijskelder in Sonsbeek meerdere *bouten deuren* zijn gemaakt, die zorgen voor een *luchtsluis*. Als extra maatregel wordt *stro* of *ijs* voor de deur naar de eigenlijke kelder gelegd. In sommige ijskelders kon het ijs wel *twee zomers* lang bewaard worden.

32

Koelvaten

Als de *bovenier* of één van zijn knechten in de ijskelder is, moet hij met een *bouweel* of *bijl* de benodigde hoeveelheid ijs

Speciale wijnkoeler.

loshakken, tenzij het 's winters zorgvuldig in blokken is opgestapeld. Als deze blokken in stro, heu of mos van elkaar zijn geïsoleerd, is het een kwestie van oprapen. Hierna wordt het ijs in *manden* of met een *kruiwagen* naar de keuken van het huis vervoerd, waar het in *bouten koelvaten*, een *wijnkoeler* of *ijskast* wordt bewaard.

Medisch

Behalve voor het koel houden van voedsel, wordt ijs al eeuwenlang door *medici* voorgeschreven als therapie tegen *inwendige ontstekingen* en andere ziekten. Ijs wordt uitwendig gebruikt in een zogenaamde *ijsblaas* bij hersenvliesontsteking, blindedarmontsteking, bij insectenbeten en andere ontstekingen die met roodheid en zwellingen gepaard gaan. Baron De Smeth is sociaal verplicht om een ieder op doktersvoorschrift gratis een emmertje ijs af te staan.

In Huis Sonsbeek ontbreekt het de familie De Smeth aan niets.

Verkoop

Baron De Smeth blijft tot 1821 eigenaar van het landgoed Sonsbeek. In dat jaar verkoopt hij het landgoed, inclusief de *Geldersenwatermolen*, voor f 210.000,- aan *H.J.C.J. baron van Heeckeren*. Het gerucht gaat dat baron Van Heeckeren en zijn vrouw tijdens een bezoek aan Sonsbeek zo verrukt zijn van de omgeving, dat ze het landgoed tijdens een *diner* met het echtpaar De Smeth kopen.

34

Huis Bellevue

Ruim tien jaar later, omstreeks 1834, koopt baron De Smeth in Duitsland *Huis Bellevue*, nabij *Kleef*, als nieuw buitenverblijf om de zomermaanden met zijn gezin door te kunnen brengen.

*Huis Bellevue bij Kleef (boven),
het nieuwe zomerverblijf van
de familie De Smeth.
Uitzicht vanuit Huis Bellevue
op de stad Kleef (onder).*

Foto: Sophia Mooldijk

Gesloopt

De ijskelder van baron De Smeth heeft nog bijna een eeuw als *'koelkast'* dienst gedaan. De gemeente Arnhem, die sinds 1899 eigenaar is van het landgoed, geeft in 1900 nog 150 gulden uit aan herstel van de ijskelder. Vanaf 1918 wordt de ijskelder niet meer gebruikt. De pachter van Huis Sonsbeek, de familie Minderman, betreft haar ijs van de ijsfabriek in het openbare slachthuis, zodat de ijskelder geheel overbodig is geworden. In 1919 wordt de kelder door de gemeente gesloopt en opgevuld met aarde. Later worden de ondergrondse restanten benut als fundament voor een rustieke houten schuur waarin een *centrifugaalpom* aangedreven door een *locomobiel* wordt geplaatst ten behoeve van het *waterleidingstelsel* van het landgoed Sonsbeek.

35

De ronde cirkel boven op de Engelse Berg in park Sonsbeek geeft de plaats aan van de volgestorte ijskelder van baron De Smeth.

Heden den tienden October Achtienhonderd negen en vijftig,
 compareerden voor ons Joannes Antonius de Somerville
 Wethouder Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente 's Gravenhage,
 Johannes Jacobus Michael, oud Meester in de Rechten, en
 in Frederik Willem Harvel, gedruigen en doech, Jhuat, trouwen
 bysonnen en gelyk. - Dat Theodorus Baron de Smeth
 van Deurne in Liessel, zondert...
 alhier op den zonnigen Avonds des meeren
 en laatste jaars geboren te Alphen aan de Rijn,
 verzoekt jaagwelike Baronesse Theodora
 Smeth in Liessel Maria Catharina van de Rijn
 Wy hebben hiernaar deze akte opgemaakt en na ver
 de compareerden

Grafkapel

Theodorus baron de Smeth van Deurne en Liessel overlijdt in de vroege ochtend van vrijdag 7 oktober 1859 op 80-jarige leeftijd in Den Haag. Hij wordt bijgezet in de familie-grafkapel in Alphen aan de

Overlijdensacte van Theodorus de Smeth en de grafkapel van de familie De Smeth in Alphen aan de Rijn.

Rijn. Tussen 1773 en 1887 zijn in deze kapel 21 leden van de familie De Smeth bijgezet in twintig kisten en kistjes.

Foto: Lucy Timisela

Cultuurhistorische waarde

De *cultuurhistorische waarde* van de ijskelder in park Sonsbeek is groot, omdat het hier een kelder betreft met een bijzondere en unieke vorm. De kelder onderscheidt zich van andere ijskelders door de *schuine zijwanden* en de *excentrisch* geplaatste ingang. Vandaar dat de *Vereniging Vrienden van Sonsbeek* de ijskelder in 2009 weer in de oorspronkelijke staat heeft laten herstellen.

Publieksactie

Voor de *renovatie* en het *onderhoud* van de *ijskelder* was veel geld nodig. Vandaar dat de Vereniging diverse *over-*

heidsinstanties en het *bedrijfsleven* heeft benaderd voor een financiële bijdrage in de *herstelkosten* van de kelder. Tevens is een *publieksactie* gestart, waarbij de Arnhemse burgers werden opgeroepen *'een steentje bij te dragen'* aan het herstel van de ijskelder.

Draag ook uw steentje bij

Nog steeds kunt u uw steentje bijdragen door één of meerdere stenen, die nodig waren voor het herstel van de ijskelder, voor uw rekening te nemen. Maak € 5,- (of een veelvoud hiervan) over op rekeningnr. 109 289 781 t.n.v. de *Stichting Restauratie Ijskelder Park Sonsbeek*.

Comité van Aanbeveling

Restauratie Ijskelder Park Sonsbeek

Mevr. Pauline C. Krikke

Burgemeester Gemeente Arnhem

Dr. Joban Carel Bierens de Haan

Adj. Dir. St. Het Gelders Landschap/
Gelderse Kastelen

Mr. Henk van Brink

Dijkgraaf Waterschap Rijn en IJssel,
Voorz. Stichting Ned. Watermuseum

Ir. Maarten M.U. van Dis

Oud-voorzitter Arcadis (vh. Heidemij)

Ir. Cees van Esch

Directeur Gelders Genootschap

Drs. Guillaume M. P. J. Keulen

Voorz. Kamer van Koophandel Centraal
Gelderland

Ir. Theo Theijse

Fractievoorzitter VVD Gemeenteraad
Arnhem

Dr. Jan Vaessen

Alg. Directeur Ned. Openluchtmuseum

Jan Vierdag

Voorz. Stichting Bezoekerscentrum
Sonsbeek, Oud-fractievoorzitter CDA
Gemeenteraad Arnhem

J.H.F. (Hans) Winters

Directeur KuiperBouwgroep B.V.,
Oud-voorzitter Ondernemers Contact
Arnhem

Informatieve functie

Na de renovatie kreeg de ijskelder een *informatieve* en *educatieve functie*. Op de wanden van de koepel wordt informatie gegeven over de werking van ijskelders en de koeltechnieken van weleer. Op natuurgetrouwe wijze wordt getoond hoe het ijs vroeger werd opgeslagen en hoe voedingsmiddelen gedurende een langere periode vers werden gehouden.

Aanwinst

Vanwege de historische waarde, de locatie en de specifieke bouwvorm van de kelder, is het herstel van *de ijskelder van baron De Smeth* absoluut een aanwinst voor park Sonsbeek en het *culturele erfgoed* van Arnhem.

Een artist-impresion van de gerestaureerde ijskelder in park Sonsbeek te Arnhem.

(Illustratie: Rudolf Das)

Tijdens de opgraving in 1999 kwam o.a. de ingang van de ijskelder met de luchtsluis tevoorschijn. Rechts in de sluis staat de sluitsteen van de kelder.

'De Ijskelder van baron De Smeth'

is een uitgave van *Bezoekerscentrum Sonsbeek* in Arnhem.

Samenstelling en research:

Jos Diender en Joop Morsink

Illustraties: Joop Morsink

Vormgeving: Studio Diender

Druk: Drukkerij HPC, Arnhem

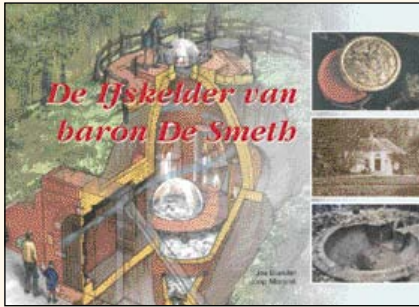
Bronnen informatie en beeldmateriaal:

- 'Ijskelders - Koeltechnieken van weleer'- Reinink en Vermeulen
- 'Sonsbeek, stadspark van Arnhem' - onder redactie van P.R.A. van Iddekinge
- 'Ach Lieve Tijd, 750 jaar Arnhem en de Arnhemmers'
- 'Huis & Haard' - Ileen Montijn
- 'Huis Sonsbeek, een monument in een monumentaal park' - P.M. Beek
- Het Gelders Archief - Arnhem
- Gelderland Bibliotheek - Arnhem
- Gemeentearchief Amsterdam
- Streekarchief Rijnlands Midden
- Heemkundekring H.N. Ouwering, gemeente Deurne (L. Keunen)

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door:

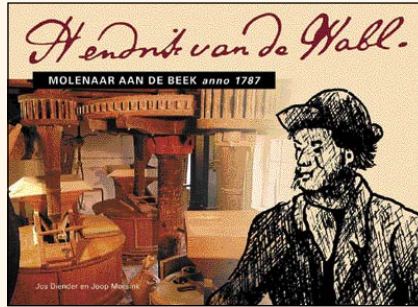
- Prins Bernhard Cultuur Fonds
- Vereniging Vrienden van Sonsbeek
- Bezoekerscentrum Sonsbeek
- Essent

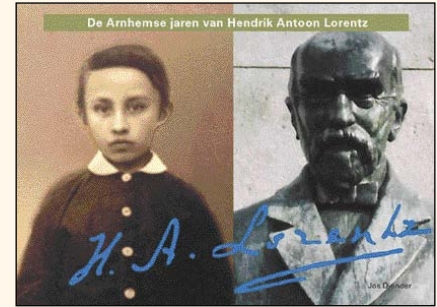
Sonsbeek-Reeks

'De Ijskelder van baron De Smeth' maakt deel uit van de *Sonsbeek-Reeks*; een serie boekjes dat op toegankelijke wijze een cultuurhistorisch aspect van het Arnhemse stadspark Sonsbeek belicht. In ieder deel staat een *persoon, gebouw of gebeurtenis* centraal, die een relatie heeft met het Arnhemse stadspark Sonsbeek. De boekjes zijn geschreven voor een breed en in het verleden geïnteresseerd publiek en rijkelijk voorzien van illustraties. De *Sonsbeek-Reeks* is een initiatief van *Bezoekerscentrum Sonsbeek*. Eerder in deze serie verschenen o.a.:

Hendrik van de Wall, Molenaar aan de Beek

In 1787 kwam de Arnhemse bevolking in opstand tegen het *machtsmisbruik* van de regenten. Met behulp van Pruisische troepen drukte het stadsbestuur de *patriottische* opstand de kop in. Ondanks alle onlusten en strubbelingen probeerde *Hendrik van de Wall*, molenaar op de *Witte Watermolen* aan de *St. Jansbeek*, zijn molen draaiende te houden. De Arnhemse *bakkers* hadden immers meel nodig om de bevolking en het ingekwartierde Pruisische leger van brood te kunnen voorzien.

De Arnhemse jaren van Hendrik Antoon Lorentz

Op 9 september 1931 onthulde *prinses Juliana* in het Arnhemse stadspark *Sonsbeek*, een standbeeld ter nagedachtenis aan één van Nederlands beroemdste wetenschappers, *Nobelprijswinnaar* én Arnhemmer *Hendrik Antoon Lorentz*. Vanaf een stenen sokkel kijkt een bronzen Lorentz uit over de stad, waar hij op 18 juli 1853 werd geboren en waar hij tot aan zijn vertrek in 1878 heeft gewoond en gestudeerd. Arnhem, de stad waar de basis werd gelegd voor zijn latere *wetenschappelijke carrière*.

De Ijskelder van baron De Smeth

Voordat de *Industriële Revolutie* de kunstmatige productie van *ijsstaven* mogelijk maakte, was de mens genoodzaakt 's winters natuurijs te verzamelen en dit in een speciale *ijskelder* te bewaren. Het ijs diende vervolgens in de zomer als koelmiddel voor vlees, vis, wijn en zuivel. Was het hebben van ijs in

de 17de en 18de eeuw nog een luxe, vanaf het begin van de 19de eeuw is het gebruik van natuurijs in welgestelde kringen heel gewoon.

Enkele jaren geleden zijn in het Arnhemse stadspark Sonsbeek de restanten van een bijna 200 jaar oude ijskelder gevonden. Deze bijzondere kelder is omstreeks 1812 in opdracht van *Theodorus baron*

de Smeth gebouwd. De baron was van 1806 tot 1821 eigenaar van het landgoed Sonsbeek.

In dit boekje over 'De Ijskelder van baron De Smeth' kunt u alles lezen over Theodorus de Smeth, het landgoed Sonsbeek en de bouw, functie en werking van de ijskelder.

Artist-impression van de ijskelder naast de Koude Vijver in het Arnhemse stadspark Sonsbeek.